

Reynald de Châtillon - Kristi stridselefant

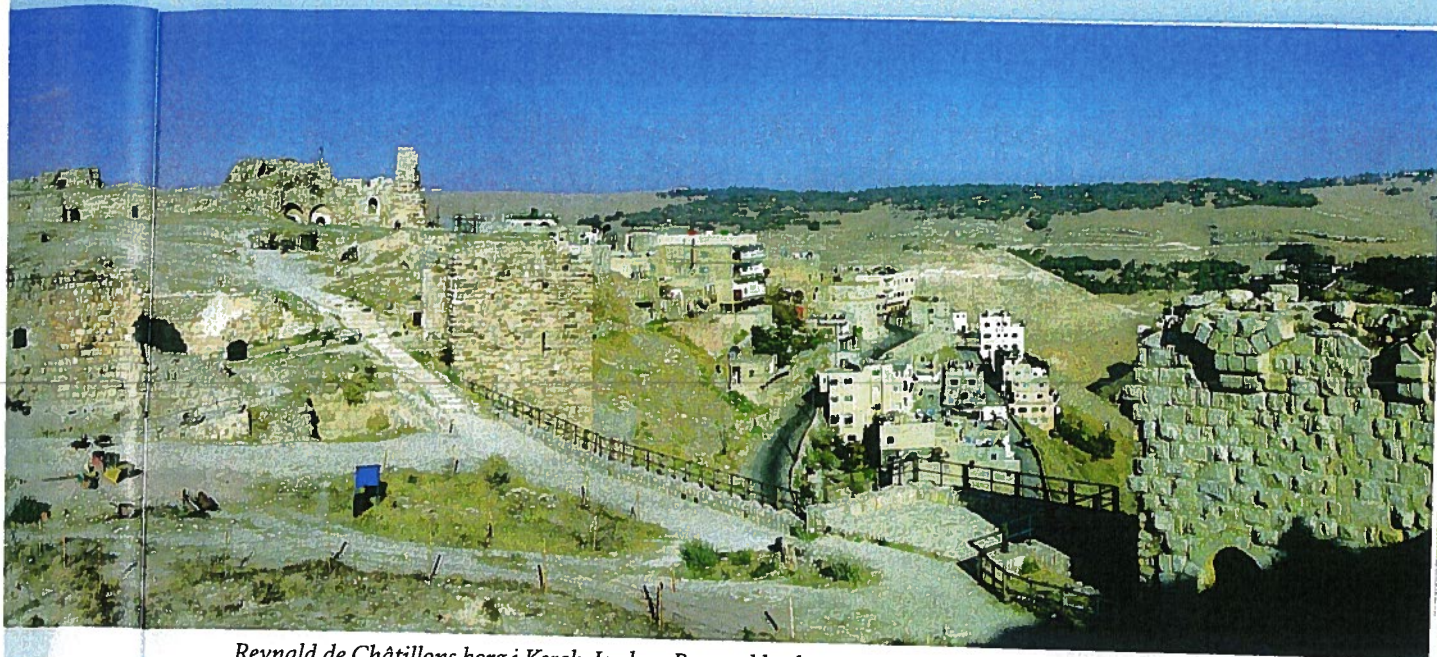
AF JANUS MØLLER JENSEN

I juli 1187 led korsfarerigernes hær et katastrofalt nederlag ved Hattins Horn til den muslimske hersker i Syrien og Ægypten, Saladin. Nogle måneder senere måtte Jerusalem overgive sig efter en kort, men heftig belejring. Det markerede enden på det første latinske kongerige, der var blevet grundlagt i 1099 i kølvandet på det første korstog. Både faghistorikere og mere populære fremstillinger har især udpeget én person som skurk og direkte ansvarlig for de begivenheder, der førte frem til Jerusalems fald: En psykopatisk, fanatisk og krigslidrig røverbaron ved navn Reynald de Châtillon, der i modsætning til Saladin søgte krig frem for fred. For nogle år siden kunne man i SFINX læse en artikel om Reynald under titlen *Et ualmindeligt dumt svin* (se SFINX 2005, s. 107). Oprindelsen til dette billede skal findes hos Saladins dygtige propagandister, der fremstillede Reynald som islams største fjende på baggrund af Koranens Sura (dvs. kapitel) 105, der omtaler "elefanten". Sura 105 refererede historisk til kongen af Etiopien, der angreb

Mekka i 570, og fik sin fortjente straf af Gud. Men i 1100-tallet mente flere muslimer, at det var en profetisk reference til Reynald, der ganske givet var en farlig fjende. Men giver den gængse beskrivelse et dækkende billede? Saladin og Reynald var fjender, men var Reynald et dumt svin?

FÆNGSELSOPHOLDET

Reynald kom til Det hellige Land muligvis i forbindelse med det andet korstog (1147-1149), men i hvert fald før 1153, hvor han deltog i belejringen af Askalon i det nuværende Israel. Senere samme år blev han godt gift med enken til fyrstendømmet Antiochia, Constance. Herefter gik han straks i gang med at positionere sig i det magtpolitiske landskab. Først og fremmest gik det ud over hans kristne trosfæller, både ortodokse og armeniere. Den latinske patriark af Antiochia, der havde fungeret som regent for Constance, blev tortureret, da han satte sig op imod Reynald, og kort efter deltog Reynald i et angreb på det byzantinske Cy-

Reynald de Châtillons borg i Kerak, Jordan. Borgen blev bygget i 1142 af den tidligere fyrste i Transjordanien Paganus Pincerna, der flyttede sit magtcentrum hertil fra borgen Montreal længere sydpå. Kerak blev belejret af Saladin både i 1183 og 1184 i hans bestræbelser på at vælte Reynald.

pern, der, selv efter tidens standard, blev hærget og plyndret ualmindeligt hårdt og brutalt. Han blev dog taget til nåde af den byzantinske kejser efter en ydmygende forestilling, hvor Reynald måtte kaste sig i støvet for kejseren.

I 1160 eller 1161 blev han taget til fange af herskeren i Aleppo og Damaskus Nureddins tropper, mens han var på kvægrov i nærområdet. Han blev placeret i Aleppos fangegrotter, der var berygtede for at være særligt barske, og her sad han i 16 år. Muligvis fordi ingen ville løskøbe ham, som det normalt skete, men måske også fordi man fra muslimsk side mente, at han var for farlig at slippe fri igen.

NYE TIDER

Under sit fangenskab ændredes hans situation sig imidlertid både politisk og på det personlige plan. På den ene side mistede han sin position som fyrste, da hans hustru døde, og fyrstendømmet blev overtaget af hans stedsøn, Bohemund 3. På den anden side var hans steddatter blevet gift med den byzantinske kejser og hans egen datter gift med kongen af Ungarn, hvilket betød, at Reynald havde forbindelser, der kunne vise sig yderst betydningsfulde for kongeriget Jerusalem. Da fyrsterne i Aleppo og Mosul i 1176 søgte en alliance med kongeriget Jerusalem mod Sala-

din, der var blevet hersker over Ægypten og Damaskus og bar titlen som Medina og Mekkas beskytter, lykkedes det at købe ham fri for 120.000 gulddinarer. Pengene blev utvivlsomt betalt af den byzantinske kejser.

Om Reynalds ophold i fængslet vides intet, men han har i hvert fald haft tid til at tænke og til at lægge planer. Kilderne er helt tavse, men der kan ikke herske tvivl om, at han kom ud som en forandret mand. Fra sin løsladelse satte han nemlig alle sine kræfter ind på at arbejde for "sagen" – kongeriget Jerusalems overlevelse.

I 1177 blev han fyrste i Transjordanien efter endnu et giftermål med en enke, og han blev således ansvarlig for kongerigets sydøstlige forsvarslinjer og en stribe borge fra det Døde Hav i nord til det Røde Hav i syd – Li Vaux Moise, Aqaba, Jazirat Far'un samt de imponerende fæstninger Montreal og Kerak – som beherskede pilgrimsruterne til Mekka og Medina. Hans besiddelser skar sig således som et sværd hen over Saladins forbindelseslinjer mellem Ægypten og Damaskus. Udnævnelser var en belønning for en vellykket diplomatisk mission til Byzans.

Men Reynald udmærkede sig også i kamp, og i 1177 tilføjede han Saladin et svidende nederlag ved Mont Gisard.

Øverst et udsnit af Saladin-statuen i Damaskus (se s. 117), der forestiller den tilfangetagne Reynald de Châtillon efter slaget ved Hattin i 1187. Reynald var én af Saladins argeste fjender, og den besejrede Reynald, der ydmygt kigger ned forstærker statuens sejrssymbolik. Til højre et korsfarersværd, der kom i arabisk besiddelse efter et slag i Alexandria i 1365, og som efterfølgende blev forsynet med arabiske indskrifter og ophængt som trofæ i Alexandrias arsenal sammen med en række andre europæiske våben. Fra Davids Samling, inv.nr. 1/1998. Foto: Pernille Klemp.

VÅBENHVILE

I 1170 havde Saladin erobret Eilat – nu en berømt badeferieby på Israels sydspids ved det Røde Hav – men havde ikke seriøst forsøgt at erobre grænsefæstningerne i Transjordanien. Han forsøgte nemlig at holde sig på venskabelig fod med den daværende fyrste her, for at kunne bringe tropper sikkert frem og tilbage mellem Damaskus og Ægypten. Våbenhviler kan være en god ting, men det var på den anden side ikke i korsfarerrigernes interesser passivt at lade Saladin blive hersker over det meste af den vestlige del af den muslimske verden. Det er i lyset heraf, at man skal forstå Reynalds efterfølgende handlinger.

BRUD PÅ FREDSAFTALEN

I december 1181 døde fyrsten i Aleppo, og Saladin kunne udnytte kampen om tronfølgen til sin egen fordel. Saladin var i Ægypten, så det var fornuftigt at søge at hindre sultanen i at føre sine tropper mod nord. Det var formodentligt det, Reynald forsøgte, da han i foråret 1182 førte en ekspedition mod syd på trods af en gældende våbenhvile, der ville udløbe samme år. Han nåede frem til Eilat, men i stedet for at angribe fæstningen red han ind i den arabiske ørken og nåede helt til Tarbuk 200 km syd for Eilat. Dette lod sig bl.a. gøre, fordi kraftig regn helt usædvanligt havde medført, at meget af ørkenen var dækket af græs, hvilket gjorde det muligt at føre heste ind i den. Tarbuk lå på pilgrimsvejen fra Damaskus til Mekka, og fransk tilstedeværelse var ikke set før så dybt inde i den muslimske verden, hvor det førte til stor opstandelse. Reynalds manøvre bandt Saladins tropper i Transjordanien, og forhindrede således di-

berømt de Hav grænse- e nem- i davæ- ber sik- Ægyp- ten det nes in- er over ke ver- å Rey-

rekke, at Saladin fik kontrol med Aleppo i denne omgang.

Saladin krævede imidlertid kompensation for Reynalds brud på fredsftalen. Det nægtede Reynald og det kostede ham kong Baldwin 4. af Jerusalems støtte – i hvert fald officielt. I virkeligheden var det militært og politisk set en yderst vigtig handling, fordi Reynald på denne måde sikrede et uafhængigt Aleppo, der havde været en politisk mærkesag i Jerusalem i årevis. Reynald har muligvis været uvillig til at opgive en stor gevinst i forbindelse med sit angreb, men selve aktionen viser stort politisk overblik, militær kunnen og evnen til med kort varsel at udnytte et usædvanligt naturfænomen til sin og kongeriget Jerusalems fordel. Resulterede sagen i, at parterne endte i krig? Man skylder i det mindste samtidig at spørge, om Saladin selv havde tænkt sig at forlænge våbenhvilen? I hvert fald brød han den selv i samme forår.

BELEJRINGEN AF EILAT

Begivenhederne den følgende vinter understregede, at Reynalds angreb i 1182 var et vigtigt militært træk. Baldwin 4. og Raymond af Tripolis førte kongerigets hær mod Damaskus. Samtidig, og derfor helt sikkert i overensstemmelse med Baldwin og Raymonds bevægelser, indledte Reynald et angreb mod syd. Det ved vi kun fra de muslimske kilder, fordi tidens krønikeskriver i kongeriget, William af Tyros, var en forbitret fjende af Reynald og ikke ønskede at fremstille ham i et positivt lys.

Det var imidlertid noget af en militær bedrift. Han havde fået bygget fem galejer. Da de var færdige, blev alt mærket, skilt ad, og læsset på kameler,

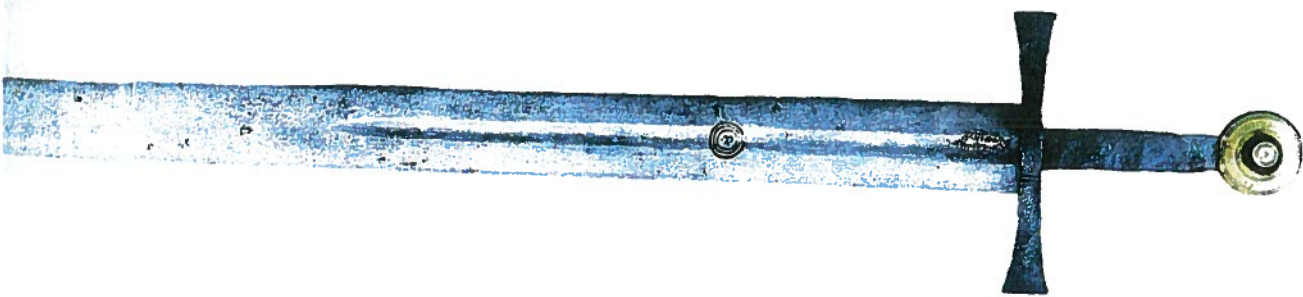
der transporterede galejerne over land til det Røde Hav, hvor de blev samlet og søsat. To blev brugt til at belejre Eilat fra søsiden samtidig med, at man angreb fra landsiden. Eilat kunne naturligvis ikke erobres, uden at man samtidig kunne spærre for dens adgang til havet. Tre galejer blev sendt mod syd, hvor de plyndrede både skibe og kystområderne. Saladins bror el-Adil handlede imidlertid hurtigt og sendte, så snart han fik efterretning om, hvad der foregik, en flåde ud fra Ægypten, der undsatte Eilat og indhentede plyndringsekspeditionen. Da var den kun en dagsrejse fra Medina. Selvom ekspeditionen ikke førte til konkrete resultater, satte den dog spørgsmålstegn ved Saladins krav på titlen som islams beskytter.

Saladin var tilsyneladende fuldstændigt klar over det slag, Reynald her havde tilføjet ham. Han måtte statuere et eksempel. De tilfangetagne kristne krigere blev ført til forskellige muslimske byer, hvor de blev rituelt slået på Saladins ordre. Herefter betragtede Saladin uden tvivl Reynald som sin største og mest farlige fjende i kongeriget og to gange i 1183 og 1184 belejrede han Reynalds borg Kerak.

KONSPIRATIONER

Over de næste par år oplevede kongeriget en række interne stridigheder og magtkampe, der ikke mindst var afstedkommet af Raymond af Tripolis store ambition om at blive Jerusalems næste konge, når den spedalske Baldwin 4. inden for en meget overskuelig fremtid ville dø. Det indebar bl.a. at indgå fredsftaler med Saladin for at få ro til at gennemføre kuppet – og da det glippede, at indgå en alliance med Saladin vendt mod kongeriget, hvilket kun kan betegnes som højforræderi. Un-

aladin
egen
uftigt
opper
ynald
pedi-
hvile,
til Ei-
d han
rbuk
; for-
ørt, at
gjor-
lå på
fran-
nde i
op-
rop-
s di-

der alle disse forviklinger formåede Reynald at til-sidesætte sine personlige ambitioner og forbindelser til fordel for kongeriget og forblev en trofast støtte for "sagen".

På baggrund af dette billede af Reynald, som en dedikeret korsfarer og beskytter af kongeriget, kan det undre, at han i 1186 endnu en gang overfaldt en karavane på trods af en gældende våbenhvile, og nægtede at give kompensation ligesom i 1182. Men ifølge muslimske kilder dækkede karavanan over en større troppetransport, og det er meget sandsynligt, at Reynald simpelthen har betragtet det som et brud på våbenhvilen, og at angrebet således var et forsøg på i det mindste at gøre noget over for Saladins mobiliseringer på trods af de interne kristne magtkampe. Igen havde våbenhvilen, som var indgået af Raymond af Tripolis, bundet kongeriget på hænder og fødder. Saladin brugte overfaldet som påskud til at angribe kongeriget, selvom det var ham, der synes at have brudt våbenhvilens aftaler. Angrebet var helt sikkert kommet under alle omstændigheder, for Saladin var på det tidspunkt langt fremme med sine krigsforberedelser, og var tilsyneladende ikke interesseret i at forny fredsamtalen, der udløb senere i 1187.

Der er heller ikke tvivl om, at de mange tidligere mislykkede forsøg og eklatante nederlag til de kristne havde lagt et vist internt pres på Saladin for ikke blot at angribe, men at sejre. Det har Reynald uden tvivl også indset og tidspunktet var ikke nødvendigvis dårligt valgt. Den hær, der blev ført i felten for at imødegå Saladins angreb, var den største kristne hær, der endnu var set samlet i kongeriget.

Det var en række delvist uheldige faktorer, der i sidste ende førte til, at det lykkedes Saladin at besejre kongerigets hær i slaget ved Hattin i juli 1187, hvilket betød, at han i oktober samme år kunne indtage Jerusalem. Reynald blev taget til fange ved Hattin, og umiddelbart efter nød han den – ifølge muslimske kilder – ære, at blive hals-hugget af Saladin personligt. Således ender beretningen om en af kongerigets mest ivrige forsvare-re og forkæmpere: Reynald de Châtillon.

SALADIN – GUDS REDSKAB

De muslimske kilder vidner klart om, at Saladin be-

tragede Reynald som sin værste fjende i kongeriget. Saladins personlige henrettelse af Reynald blev i muslimske kilder fremstillet som Guds retfærdige straf over Reynald gennem sit redskab, Saladin, og var et indlysende propaganda-stunt fra Saladin. Identifikationen af Reynald som "elefanten", der angreb islam, på baggrund af Koranen er ikke en betydning, man tillægger en simpel røverbaron.

I Lusignan-familiens omgangskreds – Reynald var en trofast støtte af Guy de Lusignan, der var blevet konge i Jerusalem i 1184 – blev han betragtet som en sand martyr for troen. Statsmanden og teologen Peter af Blois (ca. 1130-1203), der opfordrede Europas fyrster til at tage på korstog igen efter Jerusalems fald, skrev yderst positivt om ham. Han sammenlignede også Reynald med en elefant, nemlig den kristne stridselefant, der omtales i Makkabæerbøgerne, som bliver opflammet til krig ved synet af blod, ligesom korsfarerne blev opildnet ved synet af Det hellige Kors og ved beretningerne om Jesu lidelser.

ET DUMT SVIN?

Reynalds liv faldt uden tvivl i to dele før og efter fangenskab. I den senere del opførte han sig som trofast mod kongerigets sag som en sand Kristi stridselefant, hvilket også klart blev anerkendt af hans muslimske fjender, men naturligvis i skikkelse af den elefant, der truede islam. Var han en helt eller en skurk? Det afhænger vel af øjnene, der ser. Var Reynald virkelig et ualmindeligt dumt svin? Han var i hvert fald ualmindelig stærkt engageret i at bevare kongeriget Jerusalem. Om han var "et svin" tillader kilderne vel rent faktisk ikke at svare på. Dum var han i hvert fald ikke.

Forslag til videre læsning

Bernard Hamilton, *The Leper King and his Heirs. Baldwin IV and the Crusader Kingdom of Jerusalem*, Cambridge 2000.

Carole Hillenbrand, *Some Reflections on the Imprisonment of Reynald of Chatillon*, i *Text, Documents, and Artefacts. Islamic Studies in Honour of D.S. Richards*, C.F. Robinson (red.), Leiden 2003.